



LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Artūro Driuko ir Jūratės Varanaukaitės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo S. P. kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. lapkričio 3 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo S. P. ieškinį atsakovui R. K. dėl lėšų priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių kompensuojamųjų palikanų priteisimą, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovas prašė priteisti jam iš atsakovo 11 191,78 Eur sumą, 5 proc. dydžio metines procesines palikanas už ieškovui priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Ieškovas nurodė, kad Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. 2-809/2000, iš atsakovo ieškovo naudai buvo priteista 44 767,13 Eur skola.
- Nurodytas sprendimas buvo vykdomas priverstinai vykdomojoje byloje Nr. 0085/02/00203. Atsakovas sprendimą visiškai įvykdė tik 2020 m. kovo 26 d.
- Ieškovas pažymėjo, kad Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu buvo pareigotas sumokėti ieškovui 44 767,13 Eur skolą, ilgą laiką nesumokėjo teismo priteistos sumos, taip pažeidė savo prievolę atsiskaityti su ieškovu, o ieškovas dėl tokio atsakovo neveikimo patyrė nuostolių, todėl atsakovui kyla pareiga už naudojimąsi ieškovo lėšomis sumokėti ieškovui Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.210 straipsnio 1 dalyje nustatytas 5 proc. dydžio metines palikanas, kurios sudaro 11 191,78 Eur sumą (44 767,13 Eur x 5 proc. x 5 metai).

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Kauno apylinkės teismas 2022 m. gegužės 9 d. sprendimu atmetė ieškinį; išsprendė bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą.
- Teismas, remdamasis bylos duomenimis, nustatė, kad:
 - Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. 2-809/2000, ieškovui buvo priteista iš atsakovo 144 000 Lt (41 705,28 Eur) skola, 52 992 Lt (15 347,54 Eur) delspinigių, 9849,60 Lt (2852,64 Eur) žyminio mokesčio ir 1000 Lt (289,62 Eur) atstovavimo išlaidų atlyginimo, iš viso – 207 841,60 Lt (60 195,09 Eur);
 - dėl šio teismo sprendimo buvo išduotas vykdomasis raštas, šis pateiktas įvykdyti;
 - antstolis 2020 m. kovo 26 d. patvarkymu Nr. S-20-85-5168 „Dėl vykdomosios bylos užbaigimo ir vykdomojo dokumento grąžinimo“ užbaigė įvykdyti vykdomąją bylą Nr. 0085/02/00203;
 - ieškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas priteisti 11 191,78 Eur sumą, reikalaujant grąžinti CK 6.210 straipsnio 1 dalimi ir nurodymams, kad atsakovas beveik dešimt metų neįvykdė teismo sprendimo, todėl privalo mokėti 5 proc. dydžio metines palikanas už sumą, kurią sumokėti buvo praleistas terminas.
- Teismas pažymėjo, kad, pagal įstatymą, viena iš palikanų funkcijų yra nuostolių kompensavimas. Vadovaujantis 1964 m. LTSR CK 236 straipsniu ir CK 6.261 straipsniu, skolininkas, praleidęs pinigines prievolės įvykdymo terminą, privalo mokėti už termino praleidimą sutarčių ar įstatymų nustatytas palikanas, kurios yra laikomos minimaliais nuostoliais. Teismas nurodė, kad šių įstatymų nuostatų pagrindu darytina išvada, jog palikanas atlieka ir atlyginimo už naudojimąsi pinigais po sutarties įvykdymo termino praleidimo funkciją. Kai praleistas prievolės įvykdymo terminas, skolininkas atsako kreditoriui už dėl termino praleidimo padarytus nuostolius (1964 m. LTSR CK 235 straipsnio 2 dalis, CK 6.260 straipsnio 1 dalis) ir palikanas turi būti mokamas dėl fakto, jog prievolė neįvykdyta laiku.
- CK 6.37 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad skolininkas taip pat privalo mokėti įstatymų nustatyto dydžio palikanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Šios procesinės palikanos skaičiuojamos nuo bylos iškėlimo momento iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, skatina skolininką kuo greičiau įvykdyti prievolę ir taip išvengti prievolės mokėti šias palikanas. Tuo atveju, kai teismo procesas jau prasidėjo, skolininkas turi būti suinteresuotas juo neįvykdyti pinigų – kuo greičiau sumokėti juos kreditoriui. Vadovaujantis bendraisiais prievolių pasibaigimo pagrindais, prievolė pasibaigia, kai yra tinkamai įvykdyta (1964 m. LTSR CK 244 straipsnio 1 dalis, CK 6.123 straipsnio 1 dalis). CK 6.37 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos vadinamosios procesinės palikanos, kurios, kaip išaiškinta kasacinio teismo praktikoje, turi būti visos trys sąlygos: pirma, neįvykdyta prievolė turi būti piniginė; antra, turi būti praleistas pinigines prievolės įvykdymo terminas; trečia, įstatyme ar sutartyje neturi būti nustatyta, kad palikanas šiuo atveju nemokamas.
- Teismas pažymėjo, kad palikanų dydis (tarifas) priklauso nuo to, ar taikomos įstatyme nustatytos ar šalių sutartos palikanos (CK 6.37 straipsnio 1 dalis) pavyzdžiui, palikanos, nustatytos CK 6.210 straipsnyje, kuriame įtvirtinti fiksuoti palikanų dydžiai (tarifai) už termino įvykdyti piniginę prievolę praleidimą; terminą įvykdyti piniginę prievolę praleidęs skolininkas privalo mokėti 5 proc. dydžio metines palikanas už sumą, kurią sumokėti praleistas terminas, jeigu įstatymai ar sutartis nenustatė kitokio palikanų dydžio. Teismas nurodė, kad CK 6.210 straipsnyje nustatytas palikanas turi teisę gauti visi kreditoriai, kuriems pinigines prievolės nebuvo įvykdytos laiku ir kurie su skolininkais sudarytos sutartys nesutaria dėl kitokių prievolių neįvykdymo padarinių. Kaip išaiškinta kasacinio teismo praktikoje, tam, kad būtų galima taikyti CK 6.210 straipsnį, turi būti visos trys sąlygos: pirma, neįvykdyta prievolė turi būti piniginė; antra, turi būti praleistas pinigines prievolės įvykdymo terminas; trečia, įstatyme ar sutartyje neturi būti nustatyta, kad palikanas šiuo atveju nemokamas.
- Nustatęs, kad Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimas yra visiškai įvykdytas, teismas nusprendė, jog nėra vienos iš privalomų sąlygų – prievolė turi būti neįvykdyta, todėl laikė, kad CK 6.210 straipsnis šiuo atveju netaikytinas. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad byloje nėra įrodymų, jog ieškovas įspėjo atsakovą dėl naujų civilinės atsakomybės sankcijų taikymo, jei atsakovas neatsiskaitys su ieškovu, todėl atsakovas galėjo nesitikėti, kad gali būti taikomos papildomos naujos sankcijos (CK 1.5 straipsnis). Tuo remdamasis, teismas atmetė ieškinį kaip nepagrįstą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178 straipsnis).
- Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo apeliacinį skundą, 2022 m. lapkričio 3 d. nutartimi paliko nepakeistą Kauno apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą; išsprendė bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą.
- Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, pagal kasacinio teismo praktiką, procesinėms palikanoms skaičiuoti ir priteisti būtinos dvi pagrindinės sąlygos: bylos iškėlimo teisme faktas (CK 6.37 straipsnio 2 dalis) ir kreditoriaus reikalavimas priteisti procesines palikanas.
- Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis byloje esančiais duomenimis, nustatė, kad ieškovas anketinėje išnagrinėtoje byloje prašė priteisti tik skolą ir netesybas; Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-809/2000 buvo įvykdytas 2020 m. kovo 26 d., o civilinė byla pagal ieškovo reikalavimą dėl procesinių palikanų už laikotarpį nuo ankstesnės bylos iškėlimo iki teismo sprendimo visiško įvykdymo priteisimo iškelta 2020 m. gruodžio 11 d.
- Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi kasacinio teismo praktika, kad kreditorius turi teisę pareikšti savarankišką ieškinį dėl procesinių palikanų priteisimo jau po bylos, kurioje buvo sprendžiama ginčo esmė (šiuo atveju dėl skolos ir netesybų), išnagrinėjimo – pagrindinio reikalavimo patenkinimo. Procesinės palikanos turi būti priteisiamos kreditoriaus naudai tik nuo nagrinėjamos civilinės bylos iškėlimo momento (CK 6.37 straipsnio 2 dalis), nes tik joje buvo pareiktas prašymas jas priteisti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012). Ieškiniu dėl procesinių palikanų priteisimo priėmimo klausimo išsprendimas laikomas civilinės bylos iškėlimu, todėl šio veiksmo atlikimas laikomas procesinių palikanų skaičiavimo pradžia (CPK 137 straipsnio 1 dalis, CK 6.37 straipsnio 1 dalis), o už ankstesnį iki bylos iškėlimo laikotarpį procesinės palikanos neskaičiuojamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014).
- Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad atsakovas įvykdė teismo sprendimą dar iki ieškinio pareiškimo nagrinėjamoje byloje dėl procesinių palikanų priteisimo, o procesinės palikanos skaičiuojamos tik už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo (CK 6.37 straipsnio 2 dalis) ir nėra skaičiuojamos už ankstesnį laikotarpį nuo ankščiau išnagrinėtos bylos iškėlimo, kurioje, kaip minėta, ieškovo reikalavimas priteisti procesines palikanas nebuvo pareiktas. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai netenkino ieškovo reikalavimo dėl procesinių palikanų priteisimo.
- Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nustatė, kad paskolos teisiniai santykiai šalis siejo iki 1999 m. gruodžio 25 d. (paskolos grąžinimo terminas), nėra pagrindo sutikti su apeliacinio skundo argumentais, jog ieškovas turi teisę į kompensuojamąsias (ikiteismines) palikanas. Ikiteisminės kompensuojamosios palikanos pradedamos skaičiuoti už pinigines prievolės įvykdymo termino praleidimo laikotarpį iki ieškinio teisme priėmimo (t. y. iki bylos iškėlimo) dienos. Toks kompensuojamųjų palikanų apskaičiavimo būdas pripažįstamas teismų praktikoje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-124/2013; 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-156-687/2015; 2016 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-452-415/2016; 2017 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-405-313/2017). Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad kasacinis teismas nuosekliai formuoja poziciją, jog kreditoriaus reikalavimas dėl mokėjimo (pelno) palikanų priteisimo yra reikalavimas įvykdyti sutartinę prievolę natūra, todėl šis reikalavimas kreditoriaus negali būti reikšiamas po sutarties nutraukimo, kadangi tai neatitinka bendrųjų sutarties nutraukimo teisiniu padarinių, įtvirtintų CK 6.221 straipsnyje, pagal kuriuos sutarties nutraukimas atleidžia abi sutarties šalis nuo tolesnės sutartinį prievolių įvykdymo, o šalis iki tol siejęs sutartinis teisinis santykis keičiamas sutartinės atsakomybės teisiniu santykiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-110-219/2019).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. lapkričio 3 d. nutartį bei Kauno apylinkės teismo 2022 m. gegužės 9 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį patenkinti; priteisti iš atsakovo visų byloje patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - Bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė CK 6.210, 6.261 straipsnių nuostatas, reglamentuojančias skolininko pareigą mokėti kompensuojamąsias (ikiteismines) palikanas, bei nukrypo nuo kasacinio teismo paaiškinimo pobūdžio byloje suformuotos šių teisės normų aiškinimo ir taikymo praktikos.
 - Piniginės prievolės neįvykdymo atveju bendra pinigų suma, kurią privalo sumokėti skolininkas, susideda iš: pirma, neįvykdytos pinigines prievolės sumos; antra, palikanų kaip atlyginimo už naudojimąsi pinigais, kai jos nustatytos sutartyje (mokejimo, pelno palikanos; pavyzdžiui, nustatytos paskolos sutartyje, CK 6.872 straipsnis); trečia, palikanų, kurios kompensuoja kreditoriaus nuostolius po prievolės įvykdymo termino

praleidimo (kompensuojamosios palikanos, CK 6.261 straipsnis).

- 18.3. Kasacinis teismas panašaus pobūdžio byloje yra suformulavęs teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę, kad skolininkas, iš kurio teismo sprendimu yra priteista pinigų suma (pagrindinės prievolės suma), nevykdydamas teismo sprendimo, daro tęstinį prievolės pažeidimą, todėl kreditorius turi teisę inicijuoti savarankišką civilinę bylą ir prisiteisti kompensuojamąsias išteismines palikanas už laikotarpį nuo prievolės pažeidimo iki naujos civilinės bylos iškilimo (atsižvelgiant į iškiniio senaties terminą) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012).
- 18.4. Taigi, nors paskolos teisiniai santykiai šalis sijojo iki 1999 m. gruodžio 25 d. (prievolės įvykdymo terminas), atsakovas (skolininkas) ilgą laiką po Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo įsiteisėjimo (beveik 19 metų) geranoriškai negražino skolos iškiovui (kreditoriui). Dėl to iškovas patyrė nuostolius, kurie, remiantis kasacinio teismo suformuota CK 6.210, 6.261 straipsnių aiškinimo ir taikymo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012; 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-219/2019), laikomi minimaliais kreditoriaus nuostoliais ir turi būti atlyginami iškiovui, taip užtikrinant visiško jo (kreditoriaus) nuostolių atlyginimą. Ieškovas teigia, kad šiuo atveju jis, remdamasis CK 6.210 straipsnio 1 dalimi, 6.261 straipsniu ir pirmiau nurodyta kasacinio teismo suformuota šių teisės normų aiškinimo ir taikymo praktika, turi teisę reikalauti priteisti iš atsakovo 11 191,78 Eur sumą, kaip kompensuojamąsias (išteismines) palikanas, mokamas už tai, kad atsakovas labai ilgą laiką geranoriškai neįvykdė Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo (teismo sprendimas buvo priverstinai įvykdytas tik po 19 metų).
- 18.5. Ieškovas pažymi, kad Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu jam iš atsakovo buvo priteista 52 992 Lt (15 347,54 Eur) delspinigių suma, tačiau ši pinigų suma buvo priteista už visiški kitą laikotarpį, nei prašoma priteisti kompensuojamąsias palikanas šioje byloje. Taigi, priteisus prašomas kompensuojamąsias palikanas, nebūtų nukrypta nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos, kad š skolininko negalima reikalauti kartu ir delspinigių, ir kompensuojamųjų palikanų priteisimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-219/2019).
- 18.6. Be to, pagal suformuotą kasacinio teismo praktiką, tam, kad būtų galima taikyti CK 6.210 straipsnį, turi būti trys sąlygos: pirma, neįvykdyta prievolė turi būti piniginė; antra, turi būti praleistas piniginės prievolės įvykdymo terminas; trečia, įstatyme ar sutartyje neturi būti nustatyta, kad palikanos šiuo atveju nemokamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2006; 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-156-687/2015). Ieškovas teigia, kad šiuo atveju, priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, egzistuoja visos nurodytos sąlygos dėl kompensuojamųjų išteisminių palikanų priteisimo: pirma, Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu iškiovui iš atsakovo yra priteista iš viso 207 841,60 Lt (60 195,08 Eur) dydžio pinigų suma (pagrindinė skolos suma, delspinigiai ir bylinėjimosi išlaidos); antra, nurodyta piniginė prievolė nebuvo vykdoma geranoriškai ir jos įvykdymas užtruko labai ilgą laiką (19 metų); trečia, remiantis kasaciniame skunde išdėstytais teisiniais argumentais ir kasacinio teismo suformuota praktika, šiuo atveju kreditoriui (iškiovui) gali būti mokamos išteisminės kompensuojamosios palikanos, taip atlyginant iškovo patirtus minimalius nuostolius.
19. Atsakovas atsiliepiu į kasacinį skundą prašo nentekinti kasacinio skundo ir palikti galoti apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria paliktas nepakeistas pirmosios instancijos teismo sprendimas; priteisti iš iškovo kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 19.1. Viena esminių faktinių aplinkybių, kuria buvo grindžiami pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniai sprendimai – nagrinėjamos bylos iškilimo metu Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimas jau buvo įvykdytas. Tai reiškia, kad iškovas siekia prisiteisti palikanas už 5 metų laikotarpį nuo jau sumokėtų sumų (jau įvykdyto teismo sprendimo), byloje nesant jokių duomenų, kad 5 metus iki bylos iškilimo teisme atsakovas būtų skolingas iškiovui jo įvardytą sumą, nuo kurios šis apskaiciavo palikanas.
- 19.2. Išteisminės kompensuojamosios palikanos pradedamos skaičiuoti už laikotarpį nuo piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimo iki iškiniio teisme priėmimo (t. y. bylos iškilimo) dienos. Tačiau palikanos mokamos tik esant piniginei prievolei, t. y. tokiai prievolei, kurios dalyką sudaro skolininko pareiga perduoti kreditoriui atitinkamą pinigų sumą ir atitinkamai kreditoriaus teisė reikalauti iš skolininko ją sumokėti (CK 6.37 straipsnis). Byloje nustatyta, kad Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimas yra visiškai įvykdytas. Taigi, kaip teisingai nurodė apeliacinės instancijos teismas, nėra vienos iš privalomų sąlygų – prievolė turi būti neįvykdyta, todėl CK 6.210 straipsnis netaikytinas.
- 19.3. Svarbu ir tai, kad ir pats iškovas nesudarant paskolos sutartį, nei Kauno apygardos teismui priimtą 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimą neturėjo pagrindo tikėtis papildomų palikanų, nes šalių sutartiniai santykiai susiklostė ir byla buvo nagrinėjama iki dabartinio CK įsigaliojimo, o tuo metu galiojantiems 1964 m. LTSR CK palikanos nebuvo nustatytos – už termino įvykdyti pinigine prievole praleidimą buvo nustatyti delspinigiai (1964 m. LTSR CK 236 straipsnio 1 dalis) kurie ir buvo priteisti iškiovui iš atsakovo (jų dydis sudarė net 36,75 proc. nuo priteistos skolos, todėl ji visiškai padengė bet kokius galimus iškovo nuostolius). Nagrinėjamų atvejų šalių sudaryta paskolos sutartis galiojo ir pasibaigė (1999 m. gruodžio 25 d.) iki dabartinio CK įsigaliojimo (2001 m. liepos 1 d.), todėl šalių santykiams dėl paskolos sutarties įvykdymo ir neįvykdymo teismų padarinių neturėtų būti taikomos dabar galiojančios CK 6.210 straipsnio nuostatos dėl palikanų mokėjimo (CK 46 straipsnis). Šalių santykiams taikytinas 1964 m. LTSR CK, kuriame nebuvo nustatytas palikanų mokėjimas. CK 6.210 straipsnyje nustatyti palikanų iškovas neturi teisės gauti ir dėl to, kad šalių sudaryta paskolos sutartis įtvirtino kitokių prievolės neįvykdymo padarinius – delspinigių mokėjimą (šie ir buvo priteisti). Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimas, kuriuo priteista skola, buvo priimtas taip pat iki dabartinio CK įsigaliojimo, todėl jį ir negalėjo būti priteistos procesinės palikanos, nes tuo metu galiojusiame LTSR CK procesinės palikanos nebuvo įtvirtintos.
- 19.4. Taigi, palikanos, kaip kompensavimo priemonė, iškiovui papildomai nepriteisintos, nes minimalios jos, kaip kreditoriaus, nuostolis užtikrina šalių sutartinai nustatyti delspinigiai nuo negražintos sumos. Priešingų atvejų, t. y. priteisus ir delspinigių, ir kompensuojamąsias palikanas, kreditoriui būtų sumokėta dviguba kompensacija už laiku negražintą lėšas ir taip būtų pažeistos skolininko teisės bei teisėti interesai.
- 19.5. Ieškinyje nurodyta, kad prašomas priteisti palikanas (11 191,78 Eur sumą) iškovas skaičiuoja nuo 44 767,13 Eur sumos po 5 proc. už 5 metus. Tačiau byloje nėra duomenų, kad atsakovas būtų buvęs skolingas iškiovui 44 767,13 Eur sumą visą 5 metų laikotarpį nuo 2015 m. spalio 13 d. iki 2020 m. spalio 13 d. (t. y. iki prašymo išduoti teismo įsakymą dėl 11 191,78 Eur sumos pateikimo). Priešingai, iškovo į bylą pateikti duomenys patvirtina, kad skola buvo išieškoma dalimis, o teismo sprendimas galutinai įvykdytas 2020 m. kovo 26 d. Tai reiškia, kad laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 26 d. (teismo sprendimo visiško įvykdymo) iki 2020 m. spalio 13 d. (prašymo išduoti teismo įsakymą pateikimo) atsakovas nebebuvo skolingas iškiovui, todėl jokios palikanos už šį laikotarpį negali būti skaičiuojamos.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl iškovo teisės reikalauti kompensuojamųjų palikanų

20. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad 1994 m. gegužės 27 d. šalys buvo sudariusios paskolos sutartį. Paskolą atsakovas turėjo gražinti iki 1999 m. gruodžio 25 d. Atsakovas šios pareigos neįvykdė, todėl Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. 2-809/2000, iš atsakovo iškovo naudai buvo priteista 144 000 Lt (41 705,28 Eur) negražintos paskolos dalis, 52 992 Lt (15 347,54 Eur) delspinigių ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Atsakovas šį teismo sprendimą visiškai įvykdė tik 2019 m. gruodžio 30 d., kai įvykdymo byloje buvo atliktas paskutinis (ir galutinis) mokėjimas iš atsakovo lėšų.
21. 2020 m. gruodžio 10 d. iškovas kreipėsi į teismą su ieškiniu, pareikšdamas savarankišką reikalavinį dėl palikanų priteisimo: jame prašė priteisti iš atsakovo 11 191,78 Eur įstatymo (CK 6.210 straipsnio 1 dalyje, 6.261 straipsnyje) nustatytų palikanų, apskaiciuotų už tai, kad atsakovas, praleisdamas piniginės prievolės (šiuo atveju – teismo sprendimu priteistos pinigų sumos sumokėjimo) įvykdymo terminus, iki pat 2019 m. gruodžio 30 d. neįvykdė Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo. Šias palikanas iškovas laiko kompensacinėmis, kurios kompensuoja jo minimalius nuostolius už tai, kad atsakovas, iki pat 2019 m. negražindamas jam teismo 2000 m. priteistos sumos, taip naudojosi jo (kreditoriaus) pinigais. Ieškovas apskaiciavo 5 procentus palikanų pagal įstatymą už laikotarpį nuo 2014 m. gruodžio 30 d. iki 2019 m. gruodžio 30 d. (nes, pagal CK 1.125 straipsnio 10 dalį, reikalavimams dėl palikanų išieškojimo taikomas sutrumpintas penkerių metų ieškiniio senaties terminas) ir nuo 44 767,13 Eur sumos (nes per nurodytą penkerių metų laikotarpį iš atsakovo buvo priverstinai išieškota būtent tokio dydžio suma) (44 767,13 Eur x 5 proc. x 5 metai = 11 191,78 Eur).
22. Kasaciniame skunde iškovas pažymi, kad jis šioje byloje negiņio ir negiņcia, jog šiuo atveju nėra pagrindo taikyti teisės normų, reglamentuojančių procesinių palikanų priteisimą. Ieškovas nesutinka su teismų pozicija, kad šiuo atveju nebuvo pagrindo taikyti teisės normų, reglamentuojančių kompensuojamąsias palikanas (CK 6.210 straipsnio 1 dalis, 6.261 straipsnis), ir šias palikanas priteisti. Taigi iškovas sutinka, kad, prievolei esant įvykdytai (ankščiau išnagrinėtoje byloje teismo sprendimu priteisti sumai esant sumokėtai) iki šios (naujos) civilinės bylos iškilimo, jis ne(bu)turi teisės į procesinių palikanų priteisimą (CK 6.37 straipsnio 2 dalis, 6.210 straipsnio 1 dalis), tačiau laiko, jog, nepaisant to, jis turi teisę į kompensuojamųjų palikanų (atsižvelgiant į iškiniio senaties terminą) CK 6.210 straipsnio 1 dalies, 6.261 straipsnio pagrindu priteisimą.
23. Teisėjų kolegija pripaįsta šiuos kasacinio skundo argumentus pagrįstais.
24. Atsakovui atsiliepiu į kasacinį skundą keliant įstatymo taikymo laiko atžilvų klausimą ir teigiant, kad visiems tarp jo ir iškovo susiklosčiusiems santykiams, kylantiems iš 1964 m. CK galiojimo metu sudarytos ir pasibaigusios paskolos sutarties, turi būti taikomos 1964 m. CK, o ne 2000 m. CK normos, teisėjų kolegija pažymi, kad nors pagal bendrąjį principą 2000 m. CK taikomas tik tiems santykiams, kurie atsirado jam įsigaliojus, tačiau pagal Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 4 straipsnio 2 dalį, teisėms ir pareigoms, kurios nors ir atsirado iki šio kodekso įsigaliojimo, bet įgyvendinamos jam įsigaliojus, taikomos 2000 m. CK. Be to, nurodyto įstatymo 41 straipsnio 2, 3 dalyse nustatyta, kad jeigu prievoliniai teisiniai santykiai atsirado iki CK įsigaliojimo, šis kodeksas taikomas toms teisėms ir pareigoms, kurios atsirast jam įsigaliojus; jeigu sutartinė prievolė vykdoma įsigaliojus CK, jos įvykdymą reglamentuoja šio CK normos. Bylos šalių paskolos teisiniai santykiai prasidėjo 1994 m. ir tęsėsi iki skolininkas (atsakovas) įvykdė šį jį kylančias prievoles, t. y. šie santykiai teisiniai. Prievolė grąžinti skolą atsirado dar 1999 m. gruodžio 25 d., suėjus paskolos grąžinimo terminui, o prievolė sumokėti teismo sprendimu priteistą sumą – 2000 m. gruodžio 27 d., tačiau atsakovas pastarąją prievolę įvykdė iki 2019 m. gruodžio 30 d., kai šalių įgyvendinamas teisės ir vykdomas pareigas reglamentavo būtent 2000 m. CK, todėl, sprendžiant dėl iškovo reikalavimo pagrįstumo, taikytinos šio CK nuostatos.
25. Pagal CK 6.261 straipsnį, įstatyme nustatytas kompensuojamąsias palikanas turi teisę gauti visi kreditoriai, kuriems piniginės prievolės nebuvo įvykdytos laiku ir kurie su skolininkais sutartyje nenustatė kitokių tokio prievolės neįvykdymo padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-739-969/2017, 24 punktas). Kreditorius reikalavimas sumokėti kompensuojamąsias palikanas, kitaip tariant, atlyginti dėl piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimo atsiradusius nuostolius, laikytinas reikalavimu skolininkui taikyti civilinę atsakomybę. Kompensuojamosios palikanos šiuo atveju laikytinos minimaliais kreditoriaus nuostoliais, patirtais dėl laiku negražintos skolos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2014).
26. Taigi skolininkas iki visiško prievolės įvykdymo naudojosi kreditoriaus pinigais, todėl už termino prievolei įvykdyti praleidimą privalo mokėti sutarties ar įstatymo nustatytas palikanas, kurios laikomos minimaliais kreditoriaus nuostoliais, nepriklausomai nuo skolininko kaltės (CK 6.37, 6.210, 6.261 straipsniai). Už naudojimąsi kreditoriaus pinigais iki bylos iškilimo teisme dienos skolininkui gali būti skaičiuojamos kompensuojamosios palikanos (CK 6.210, 6.261 straipsniai), o iškilus civilinė bylą – procesinės palikanos (CK 6.37, 6.210 straipsniai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012).
27. Pagal CK 6.37 straipsnio 2 dalį, skolininkas privalo mokėti įstatymų nustatyto dydžio palikanas už priteistą sumą nuo bylos iškilimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
28. Procesinių palikanų skaičiavimo pradžia ir pabaiga nustatyta įstatyme: procesinės palikanos mokamos nuo bylos iškilimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo (CK 6.37 straipsnio 2 dalis). Bylos iškilimo momentu laikomas teisėjo rezoliucijos priėmimo momentas (CPK 137 straipsnio 1 dalis).
29. Kartu pabrėžiama tai, kad nors pareiga mokėti procesines palikanas yra nustatyta įstatyme, procesinės palikanos skaičiuojamos tik esant kreditoriaus prašymui jas skaičiuoti. Taigi procesinėms palikanoms skaičiuoti ir priteisti būtinos dvi pagrindinės sąlygos: bylos iškilimo teisme faktas (CK 6.37 straipsnio 2 dalis) ir kreditoriaus reikalavimas priteisti procesines palikanas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014).
30. Kasacinio teismo praktikoje pripaįstama, kad kreditorius gali reikalauti palikanų mokėjimo, pareikšdamas teisme CK 6.37 straipsnio 2 dalimi grindžiamą reikalavinį. Tokia kreditoriaus teisė reikalauti palikanų išlieka iki visiško prievolės įvykdymo (CK 6.37 straipsnio 2 dalis), tačiau ne daugiau kaip iki iškiniio senaties termino pabaigos (CK 1.125 straipsnio 9 dalis (šiuo metu – 10 dalis)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342/2007). Tai reiškia, kad kreditorius turi teisę pareikšti savarankišką ieškinį dėl procesinių palikanų priteisimo jau po bylos, kurioje buvo sprendžiama gincio esmė, išnagrinėjimo – pagrindinio reikalavimo patenkinimo, iš pagrindinio materialiojo reikalavimo išvestinių reikalavimų (dėl procesinių palikanų priteisimo) gali būti savarankiško ieškiniio naujoje byloje dalykas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012).
31. Pagal kasacinio teismo praktiką, esant tokiai procesinei situacijai, kai reikalavimas dėl procesinių palikanų priteisimo pareikšiamas atskiroje civilinėje byloje, procesinės palikanos skaičiuojamos ir priteisiamos: 1) ne nuo visos sumos pagal pagrindinę prievolę (kuri priteista teismo), o tik nuo iškiniio dėl procesinių palikanų priteisimo padavimo momentu likusios nesumokėtos sumos, t. y. nuo nesumokėtos skolos likučio, į kurį nepaįskaičiuojamos priteistos, bet nesumokėtos bylinėjimosi išlaidos bei antistolo patirtos priverstinio teismo sprendimo įvykdymo išlaidos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012); ir 2) atsižvelgiant į iškiniio senaties terminą, jeigu kita prievolės šalis (skolininkas), grindimasi nuo pareikštų reikalavimų, prašo jį taikyti.
32. Nagrinėjamų atvejų iškovas civilinėje byloje Nr. 2-809/2000 prašė priteisti iš atsakovo tik skolą ir delspinigių ir nereikėjo reikalavimu priteisti procesines palikanas, nes tokių palikanų institutas bylos Nr. 2-809/2000 nagrinėjimo metu galiojusiame 1964 m. CK nebuvo įtvirtintas. Todėl Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu iškiovui procesinės palikanos ir nepriteistos. Tačiau, remiantis pirmiau aptartais kasacinio teismo išaiškinimais, taip pat šios nutarties 24 punktu, ta aplinkybė, kad iškovas civilinėje byloje Nr. 2-809/2000 nebuvo pareikšęs reikalavimo priteisti iš atsakovo procesines palikanas, neatėmė iš jo teisės jau po civilinės bylos Nr. 2-809/2000 išnagrinėjimo naujoje byloje reikšti reikalavinį dėl procesinių palikanų priteisimo. Tik tokiu atveju procesinės palikanos galėtų būti priteistos už laikotarpį nuo naujos civilinės bylos (dėl procesinių palikanų priteisimo) iškilimo momento (nes tik joje tokie prašymai pareikšti, o procesinės palikanos atgaline data (šiuo atveju – nuo bylos Nr. 2-809/2000 iškilimo) pagal naują bylą pateikiamą prašymą, mėtėta, nėra priteisiamos) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir tik už teismo priteistą sumą, kurį iškiniio dėl procesinių palikanų priteisimo pateikimo dieną būtų likusi atsakovo nesumokėta iškiovui, bei atsižvelgiant į iškiniio senaties terminą reikalavimams dėl palikanų priteisimo pareikšti, nes skolininkas (atsakovas) šiuo atveju prašo jį taikyti.
33. Kartu pažymėtina, kad nagrinėjamos bylos ypatumas yra tas, jog iškovas šia teise iki 2019 m. gruodžio 30 d. (atsakovo visiško atsiskaitymo su iškovu dienos) nepasinaudojo ir reikalavimo priteisti procesines palikanas už Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-809/2000 iš atsakovo priteistą sumą nepareikšė.
34. Teisėjų kolegija nurodo, kad šiuo atveju, kai iškovas neprašė (o ir negalėjo prašyti) priteisti procesinių palikanų civilinėje byloje Nr. 2-809/2000, taip pat nepareikšė tokio reikalavimo ir atskiroje civilinėje byloje, iki

atsakovas įvykdė prievolę sumokėdamas Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu priteistas sumas, susiklostė tokia situacija, kad ieškovui iš esmės nekompensuojami jo patirti nuostoliai (palikanų forma) už laikotarpį nuo Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo įsiteisėjimo iki atsakovo visiško atsisakymo su ieškovu dienos. Tokia situacija, teisejų kolegijos vertinimu, pažeidžia ieškovo (kreditoriaus) teises ir neatitinka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos dėl kompensuojamųjų palikanų pagal CK 6.210, 6.261 straipsnių nuostatas priteisimo, kuri buvo suformuota pobūdžio kaip ginčo sprendimų santykių srityje ir į kurią turėtų būti atsižvelgta ir nagrinėjamoje byloje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225/1999; 2003 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-830/2003; 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-283/2012).

35. Atsakovas (skolininkas), nesumokėjęs Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimu priteistos sumos, ir toliau naudojosi ieškovo (kreditoriaus) pinigais. Tai, kad atsakovas po teismo sprendimo priėmimo ilgą laiką neįvykdė prievolės sumokėti priteistą sumą, reiškia, jog jis darė tęstinį pažeidimą. Esant tęstiniam prievolės pažeidimui, kreditorius turi teisę reikalauti, kad jam būtų atlyginti visi nuostoliai, padaryti per visą prievolės pažeidimo laikotarpį, nes tai lemia vienas pagrindinių civilinės atsakomybės principų – visiško nuostolių atlyginimo principas (CK 6.251 straipsnis). Taigi ieškovas šiuo atveju ne tik turėjo teisę reikalauti sumokėti teismo sprendimu priteistą pinigų sumą, bet turėjo ir *turi* teisę reikalauti atlyginti nuostolius, padarytus nesumokėjus teismo sprendimu priteistos sumos. Kadangi atsakovas nesumokėjo teismo sprendimu priteistos sumos, ieškovas įgijo naują teisę – reikalauti atlyginti nuostolius, o atsakovas – naują pareigą – už tęstinį pinigines prievolės įvykdymo termino pažeidimą sumokėti sutarties ar įstatymu nustatytas palūkanas, kurios laikomos minimaliais kreditoriaus nuostoliais (CK 6.37, 6.210, 6.261 straipsniai).
36. Darytina išvada, kad, nepaisant to, jog ieškovas nepraešė (o ir negalėjo prašyti) priteisti procesinių palikanų civilinėje byloje Nr. 2-809/2000, taip pat nepareikšė tokio reikalavimo ir atskiroje civilinėje byloje, jis dėl to, kad atsakovas iki pat 2019 m. gruodžio 30 d. neįvykdė įsiteisėjusio teismo sprendimo ir toliau naudojosi priteista pinigų suma, turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo (kompensuojamųjų palikanų forma) už laikotarpį nuo Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo įsiteisėjimo iki visiško pinigines prievolės (šiuo atveju – sumokėti teismo priteistą sumą) įvykdymo, atsižvelgiant į ieškinio senaties terminą (CPK 1.125 straipsnio 10 dalis).
37. Pirmosios instancijos teismas ieškovo pareikštą reikalavimą vertino kaip reikalavimą dėl procesinių palikanų priteisimo; nurodė, kad procesines palūkanas galima priteisti tik iki visiško prievolės įvykdymo; atsižvelgdamas į tai, kad skola buvo išieškota (atsakovas teismo sprendimu priteistą sumą sumokėjo) dar iki šios bylos iškilimo, nusprendė, jog tokiu atveju nėra pagrindo priteisti ieškovo naudai procesines palūkanas. Taigi šioje byloje pirmosios instancijos teismas, priimdamas sprendimą, nespėdė dėl kompensuojamųjų (ne procesinių) palikanų priteisimo.
38. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai netenkino ieškovo reikalavimo dėl *procesinių* palikanų priteisimo, argumentuodamas tuo, kad procesinės palūkanos skaičiuojamos už priteistą sumą nuo bylos iškilimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo (CK 6.37 straipsnio 2 dalis) ir nėra skaičiuojamos už ankstesnį laikotarpį nuo ankščiau išnagrinėtos bylos iškilimo, kurioje ieškovo reikalavimas priteisti procesines palūkanas nebuvo pareikštas, o atsakovas įvykdė teismo sprendimą dar iki ieškovui pareikštam ieškinį nagrinėjamoje byloje dėl procesinių palikanų priteisimo. Spręsdamas dėl *kompensuojamųjų* palikanų priteisimo, apeliacinės instancijos teismas laikė, kad ieškovas nebūturi teisės į kompensuojamąsias (ikiteismines) palūkanas, nes paskolos teisiniai santykiai šalis siejo iki 1999 m. gruodžio 25 d. (paskolos sutartyje nurodytas paskolos grąžinimo terminas), tuo tarpu, pagal kasacinio teismo praktikoje pripažintą ikiteisminių kompensuojamųjų palikanų apskaičiavimo būdą, šios palūkanos pradėdamos skaičiuoti (ir gali būti priteisiamos) tik už laikotarpį nuo pinigines prievolės įvykdymo termino pažeidimo dienos iki ieškinio teisme priėmimo (t. y. iki civilinės bylos dėl paskolos sumos priteisimo iškilimo).
39. Atkreiptinas dėmesys, kad ieškovas viso bylos nagrinėjimo metu nuosekliai pabrėžė, jog jis prašo priteisti ne palūkanas už atsakovo prievolės pagal paskolos sutartį neįvykdymą (t. y. ne kompensuojamąsias ikiteismines palūkanas nuo prašomos priteisti negrąžintos paskolos sumos už laikotarpį nuo prievolės pažeidimo (1999 m. gruodžio 25 d.) iki civilinės bylos Nr. 2-809/2000 iškilimo), o kompensuojamąsias palūkanas (CK 6.210 straipsnio 1 dalies, 6.261 straipsnio pagrindu) už tai, kad atsakovas ilgą laiką geranoriškai neįvykdė teismo sprendimo. Taigi vien dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismo sprendimas atmesti ieškovo reikalavimą dėl nuostolių (kompensuojamųjų palikanų forma) už teismo sprendimu priteistos sumos laiku nesumokėjimą atlyginimo, grindžiamas argumentais, susijusiais su kompensuojamųjų ikiteisminių palikanų už pagrindinę prievolę (grąžinti skolą) termino pažeidimą (ne)priteisimu, negali būti pripažintas pagrįstu. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai kvalifikavo prievolės sumokėti ieškovo prašomas priteisti palūkanas kitę – šiuo atveju ieškovui atsirado teisė reikalauti kompensuojamųjų palikanų atsakovui neįvykdžius prievolės sumokėti teismo sprendimu priteistą sumą, o ne pažeidus prievolę laiku grąžinti skolą pagal paskolos sutartį. Toks ieškovo pareikštas reikalavimas turėjo būti nagrinėjamas ne pagal procesinį (nuo bylos iškilimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo) ir (ar) kompensuojamųjų ikiteisminių palikanų (nuo pagrindinės prievolės pažeidimo iki bylos dėl šios prievolės iškilimo teisme dienos) priteisimo taisyklės, o pagal kompensuojamųjų palikanų priteisimo taisyklės, sprendžiant, ar ieškovas turi teisę CK 6.210, 6.261 straipsnių pagrindais reikalauti tokių palikanų priteisimo už teismo sprendimu priteistos sumos nesumokėjimą nuo šio teismo sprendimo įsiteisėjimo iki visiško prievolės sumokėti teismo priteistą sumą įvykdymo.
40. Pažymėtina, kad teisinė ginčo santykio kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva ir tik tinkamas ginčo santykio teisinis kvalifikavimas ir jį reguliuojančių teisės normų taikymas sudaro pagrindą priimti pagrįstą ir teisėtą sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-255/2013; 2023 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-51-701/2023, 47 punktas).
41. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisejų kolegija konstatuoja, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai neįgyvendino bylą nagrinėjančio teismo pareigos atlikti teisinę ginčo santykių (ieškovo pareikšto reikalavimo) kvalifikaciją, pagal bylos nustatytas faktines aplinkybes netinkamai aiškino ir taikė materialiosios teisės normas dėl kompensuojamųjų palikanų priteisimo, nukrypo nuo kasacinio teismo šio klausimu suformuotos praktikos, todėl nepagrįstai neprapažino ieškovo teisės į jo prašomas priteisti kompensuojamąsias palūkanas. Minėta, kad sufikinta su ieškovo kasaciniame skunde išdėstytais argumentais, jog esant tęstiniam prievolės (šiuo atveju – sumokėti teismo priteistą sumą) pažeidimui, kreditoriaus naudai gali būti skaičiuojamos kompensuojamosios palūkanos už laikotarpį nuo teismo sprendimo, kurio buvo priteistos sumos pagal pagrindinę prievolę, įsiteisėjimo iki visiško prievolės įvykdymo, tačiau ne daugiau kaip iki ieškinio senaties termino pabaigos (CPK 1.125 straipsnio 10 dalis), taip atlyginant ieškovo nuostolius (kompensuojamųjų palikanų forma), kilusius dėl atsakovo prievolės sumokėti teismo priteistą sumą laiku neįvykdymo. Remiantis pirmiau išdėstytais argumentais dėl kompensuojamųjų palikanų priteisimo, atsižvelgiant į tai, kad ieškovas patyrė nuostolių iki 2019 m. gruodžio 30 d. dėl Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimo neįvykdymo, kuriuos turi atlyginti teismo sprendimo geruoju neįvykdęs skolininkas (atsakovas), darytina išvada, jog ieškovo reikalavimas priteisti iš atsakovo kompensuojamąsias palūkanas (nuostolius) atmestas nepagrįstai.
42. Kartu teisejų kolegija pažymi, kad ieškovas prašo priteisti kompensuojamąsias palūkanas, kurioms, pagal CK 1.125 straipsnio 10 dalį, nustatytas sutrumpintas penkerių metų ieškinio senaties terminas.
43. Pagal kasacinio teismo praktiką, esant tęstiniam pažeidimui, t. y. kai jis vyksta kiekvieną dieną, ieškinio senaties terminas ieškiniams dėl tęstinio pažeidimo teisių padarinių, susijusių su kiekviena atskira tęstinio pažeidimo diena, prasideda tą kiekvieną dieną (CK 1.127 straipsnio 5 dalis). Teisė reikalauti palikanų išlieka iki visiško prievolės įvykdymo, tačiau ne daugiau kaip iki ieškinio senaties termino pabaigos, jeigu atsakovas reikalauja taikyti ieškinio senatį (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. rugsėjo 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-342/2007).
44. Nagrinėjamu atveju ieškovas kompensuojamąsias palūkanas prašo priteisti už atsakovo prievolės sumokėti teismo sprendimu priteistas pinigų sumas įvykdymo termino pažeidimą, skaičiuodamas jas už kiekvieną termino praleidimo dieną iki tos dienos, kai atsakovas visišškai atsisakė su ieškovu. Kadangi toks pažeidimas, minėtas, pagal savo pobūdį yra tęstinis, t. y., įsiteisėjus Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimui, jis vyko kiekvieną dieną, kol atsakovas nesumokėjo šio teismo sprendimu priteistų pinigų sumų, ieškinio senaties terminas tokiu atveju skaičiuotinas remiantis CK 1.127 straipsnio 5 dalyje tvirtinta taisykle, pagal kurią ieškinio senaties terminas tęstinio pažeidimo atveju prasideda kiekvieną pažeidimo dieną. Taigi ieškovas pagrįstai jam pagal įstatymą priklausančias kompensuojamąsias palūkanas skaičiuoja atsižvelgdamas į įstatymų leidėjo valią nustatytus jų skaičiavimo ribojimus (į sutrumpintą ieškinio senaties terminą), tačiau, skaičiuodamas jas už laikotarpį nuo 2014 m. gruodžio 30 d. iki 2019 m. gruodžio 30 d. (t. y. iki atsakovo visiško atsisakymo su ieškovu momento), neteisingai nurodo penkerių metų laikotarpį, už kurį šios palūkanos gali būti priteisiamos. Teisejų kolegija pažymi, kad, remiantis CK 1.125 straipsnio 10 dalies, 1.131 straipsnio 1 dalies nuostatomis, palūkanos skaičiuotinos už paskutinius penkerius metus iki ieškovo kreipimosi į teismą dienos. Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis, ieškovo reikalavimas dėl kompensuojamųjų palikanų priteisimo teisme pareikštas 2020 m. gruodžio 10 d. Taigi šiuo atveju paskutinių penkerių metų laikotarpis skaičiuotinas ne iki momento, kai atsakovas, sumokėdamas teismo sprendimu priteistas sumas, visišškai atsisakė su ieškovu, o iki ieškinio dėl palikanų priteisimo pareikšimo teisme dienos, t. y. nuo 2015 m. gruodžio 10 d. iki 2020 m. gruodžio 10 d. Prieš tai minėta, kad teisė reikalauti palikanų išlieka iki visiško prievolės įvykdymo, todėl penkerių metų terminas tęstinio pažeidimo atveju skaičiuotinas imant penkerius metus iki ieškinio pareikšimo teisme dienos, tačiau neskaičiuotinas po prievolės įvykdymo. Atsakovas, vykdydamas Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimą, galutinį mokėjimą atliko 2019 m. gruodžio 30 d. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, ieškovo prašomos priteisti kompensuojamosios palūkanos šiuo atveju skaičiuotinos už laikotarpį nuo 2015 m. gruodžio 10 d. iki 2019 m. gruodžio 30 d.
45. Be to, teisejų kolegija nurodo, kad nagrinėjamu atveju, priešingai nei skaičiuoja ieškovas (šios nutarties 21 punktas), priteistinas kompensuojamųjų palikanų dydis skaičiuotinas ne nuo visos fiksuotos per 2015 m. gruodžio 10 d. – 2019 m. gruodžio 30 d. laikotarpį iš atsakovo priverstinai išieškos sumos, o diferencijuotai, atsižvelgiant į antstolio vykdyto priverstinio skolos išieškojimo iš atsakovo eigą, t. y. skaičiuojant palūkanas priklausomai nuo periodiškai išieškotų sumų dydžio. Tam reikalinga turėti visus duomenis apie antstolio per 2015 m. gruodžio 10 d. – 2019 m. gruodžio 30 d. laikotarpį atliktas periodines išieškatas vykdančiam Kauno apygardos teismo 2000 m. gruodžio 27 d. sprendimą. Bylą nagrinėję teismai, padarę pirmiau nurodytus pažeidimus, faktinių bylos aplinkybių, reikšmingų tiksliai prašomų priteisti palikanų dydžiui nustatyti, neįstūrė ir tam reikalingų duomenų nei iš bylos šalių, nei iš antstolio nereikalavo.
46. Kasacinis teismas apskustus teismų procesinius sprendimus patikrina tik teisės taikymo aspektu, o faktinių aplinkybių nenustato (CPK 353 straipsnio 1 dalį). Nustatytas netinkamas materialiosios teisės normų, reglamentuojančių kompensuojamųjų palikanų priteisimo klausimus, taikymas ir dėl to iškilęs poreikis nustatyti bei iširti papildomas faktines bylos aplinkybes, taip pat nukrypimas nuo aktualios kasacinio teismo praktikos yra pagrindas naikinti apskustą apeliacinės instancijos teismo nutartį (CPK 346 straipsnio 2 dalies 1, 2 punktai, 359 straipsnio 3 dalis). Ją panaikinus, atsižvelgiant į naujai ištirtų faktinių aplinkybių bei reikalavimų duomenų apimtį ir pobūdį, taip pat į civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiško principą (CPK 7 straipsnis), byla grąžintina nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

47. Šalys kasaciniame skunde ir atsiliepime į kasacinį skundą suformuluavo prašymus dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų nagrinėjant bylą kasacine tvarka, atlyginimo pagal bylos nagrinėjimo metu pateiktus šias išlaidas pagrindžiančius dokumentus, tačiau tokių dokumentų nepateikė. Kasaciniame teisme pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo rengiama.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisejų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisejų kolegijos 2022 m. lapkričio 3 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Gražina Davidsonienė

Artūras Driukas

Jūratė Varsanaukaitė